

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	--	---

Lelkész-özvegyek és árvák gondozása a múltban s a kegyeleti év tarthatatlansága szemben a változott viszonyokkal.

E század közepe felé, a 30-as évek végén és 40-esek elején, mozgalom indult meg egyházmegyéinkben oly célból, hogy a lelkész-özvegyek szomorú és keserű sorsa, kik a legtöbb esetben szegénységben és sokszor kiskorú árvákkal maradtak hátra férjeik után, könnyíttessék legalább némileg az által, hogy részökre a férjök halála utáni év jövedelmé, helyettes lelkész — adminisztrátor — alkalmazásával s ennek díjazása levonásával, mintegy végkielégítésképpen adassék, a parochián való lakással egyetemben.

Igy jött létre több egyházmegyében az akkor úgy tervezett „özvegyi“ vagy „kegyelem év“, míg vannak ma is egyházmegyék, hol az üdvös mozgalom eredményre nem vezetett s ily kegyeleti év soha sem volt s ma sincs gyakorlatban.

Pedig nagy jótétemény volt ez akkor az elhalt lelkészek özvegyeire nézve, kik sehonnan semmi segélyre nem számíthatván, úgy szólván ki lettek dobva a világba s az elzúllás veszélyének voltak kitéve kiskorú gyermekeikkel együtt.

Az egyházak akkor készséggel meghozhatták s több helyen önként, az eszme első hallására, minden rábeszélés vagy erőszakolás nélkül, meg is hozták ezen áldozatot, mert az nem járt reájok nézve hátránnyal és terheltetéssel; az esperes a még akkor nagy számmal levő káplánok közül egy idősebbet, tehát gyakorlottabbat rendelt a megüresedett egyházba adminisztrátorul, kit az özvegy látott el kosztal és kevés fizetéssel, ellenesetben pedig a fizetés $\frac{1}{3}$ -dát huzta; az új lelkészválasztás pedig nem mint most, azonnal, hanem a kegyeleti év lejártával következvén be, a lelkész-özvegy meg volt kímélve attól, hogy az akkor törvényes gyakorlatban volt úgynevezett „*gradualis promotio*“ folytán megválasztott s gyakran

már nagy családú új lelkésszel együtt szorongjon az akkor még a nélkül sem nagy kényelmet nyújtó papi lakokon, az egyház pedig nem szenvedett fogyatkozást a lelkészi teendők vitelében, sőt nyert az által, hogy egy egész évi ideje volt arra, hogy a lelkészi hivatalt alkalmas egyénnel tölthesse be.

Majd később egy lépéssel tovább haladt a lelkész-özvegyek és árvák keserű sorsának enyhítésére irányzott intézkedés, mert több egyházmegyében lelkészi özvegy-árva gyámintézetek állítottak fel részint jószívű adakozók alapítványai és adományaiából, részint pedig a lelkészek önmegadóztatása folytán alakult tőkékből, a mely intézkedés bár egy pár évtized óta már elkülönítve, adott és ad segélyt ma is az özvegyeknek és árváknak meghatározott arányban; de ehez még mindig felfért a kegyeleti év jövedelme is segélyül, mindaddig, míg az országos gyámintézet is fel nem állított.

És itt érünk a lelkész-özvegyek és árvák segélyezésének harmadik és utolsó stádiumához, vagyis azon forduló ponthoz, mely az özvegyi vagy kegyeleti évet úgy az özvegyekre és árvákra, mint magokra az egyházakra nézve is nemcsak hátrányossá, de egészen tarthatatlanná tette.

Az özvegyekre és árvákra nézve hátrányossá, sőt legtöbb esetben igazságtalanná lett ugyanis a kegyeleti év további fentartása azért, mert az egyházak túlnyomó nagy többségében oly csekély a fizetés, sőt az ily csekély fizetéseknek kilátásban levő állami kiegészítése után is oly alant marad a jövedelem, hogy ha azon a megválasztott lelkésszel az özvegy megosztózik, előbbinek — kivált ha családos — alig jut annyi, hogy belőle tisztességesen megélhessen s már szolgálata első évében adóssággal keli magát terhelné, utóbbinak pedig, t. i. az özvegynek ha magános, akkor sem jut annyi, mint amennyit az egyházmegyei és országos gyámintézetektől — kegyeleti év nem létében —

kaphatna, ha pedig kiskorú árvákkal van, akkor csak felényi, sőt sok esetben még felényi sem.

De az egyházakra nézve is nemcsak hátrányos, hanem úgyszólván lehetetlen a kegyeleti évnek továbbra való fentartása azért, mert a nagy káplán-szükség miatt az időközi lelkészi szolgálatra — hova törvény szerint, választhatót beállítani nem szabad — más gyakorlatlan fiatal káplán pedig 2—3 hónapra, ha volna sem vállalkoznék: a gyülekezetek ily esetben nélkülözni kénytelenek sokszor a lelkészi szolgálatot s ha az esperes ott, a hol a földrajzi fekvés megengedi, körszolgálatra rendeli is ki a szomszédos lelkészeket, közbejött akadály miatt megesik nem egyszer, hogy a lelkész nélkül maradt egyházban istentisztelet még vasárnap sem tartatik.

Igaz, hogy az esperesnek a fennálló újabb törvény szerint nyomban meg kell tenni az előintézkedést az új lelkész megválasztására; de a ki tudja azt, hogy mennyi mindenféle körülmény és akadály gátolja legtöbbször a választás törvényes lefolyását, melyre nézve a presbyteriumnak, helyettes lelkész nem léteben, a felügyelettel megbízott szomszédlelkész egybehívására kell várakozni s annak vezetése, elnöklése alatt kell megtenni koronként a törvényszabta intézkedéseket: az érteni fogja azt is, miért van az, hogy a legsürgősebb eljárás mellett is a legtöbb helyen a választás 3—4 hónapig, sőt több ideig is elhúzódik, s ha ehhez hozzá vesszük még azt is, hogy a megválasztott — ha a választás meg-

erősített is — ritkán foglalja el azonnal hivatalát: nyomban készen vagyunk azon nehéz helyzetnek felismerésével, mely az úgynevezett kegyeleti év fentartásából az egyházakra a mostani káplánhiány miatt hova-tovább mindig nagyobb teherrel súlyosodik.

Ily helyzetben mintegy büntetve érzik az egyházak magokat azért, hogy a kegyeleti évet annak idején lelkészek özvegyének jóakaratólag megajánlották, míg az oly egyházmegyék egyházai, hol kegyeleti év nincs, kik a lelkész-özvegyekért és árvákért soha semmit nem tettek s talán még egyházmegyei gyámintézetet sem állítottak: azok ma sem tesznek értök semmit, mert az ő lelkész-özvegyeik és árváik, a férj és atya halála után azonnal országos gyámintézeti segélybe lépnek, míg a kegyeleti évre jogosult özvegyek és árvák hasztalan kérik, hogy mentessenek fel a kegyeleti év alól, ők kénytelek ott maradni a csekély jövedelmű parochián, hol sem egyházmegyei, sem az országos gyámintézettől azon évben egy krajcár segélyt sem kapnak.

Hogy ez így van: nem egy, sőt hova-tovább több példa igazolja. Van egyházmegye, hol az orsz. gyámintézet eddigelé még egyetlen özvegyet és árvát sem segélyezett, de azért pontosan, egy összegben befizette úgy a belépti 30%-os díjakat, mint a 2¹/₂%-os tagsági járulékokat s egy krajcár hátraléka sincs. Most egy év lefolyása alatt három lelkész halt el olyan, kik közül egy magános özvegyet, kettő pedig az özvegy mellett

TÁRCA.

Egyetemi képzés és nemzeti jellem.

(Lord Balfour of Burleigh rektori beszéde.)

(Vége.)

A nemzeti életünk és egyetemeink közt létező eme kapcsolat befolyása kölcsönös haszonnal járt. Egészen jól tudom, hogy ez egy látszata az egyetemeknek, távol azok befolyásától, mint oly helyek, a melyek azoknak a tudományos nézetei számára vannak rendeltetve, a kik nem sokára belé fognak merülni az élet tényleges küzdelmeibe. Némelyek azt fogják tartani, hogy ezek a tanulás és kutatás első és mindenekfölötti helyei volnának. Távol legyen tőlem, hogy becsmérlejem ezt a működést, mely arra van hivatva, hogy érvényben tartsa az ismeretek, a szemlélődés és a tanulás tiszta világát s fentartani törekedjék azt a fényt, melyet egy zsidongó és nyakra-főre siető világ legszennyesebb céljai meg nem támadhatnak. Ennek a létesítése képezi egy egyetemnek büszkeségét s egyáltalán nincs okunk félni attól, hogy e tekintetben vala múlásztás fog fennforogni. Valóban, teljes hittel remélhetjük azt, hogy kegyes és szabad gondolkozásu alakok növekvő számmal fognak előállani, hogy előteremtsék azokat az eszközöket, a melyek nélkül e hivatásnak megfelelni egyáltalá-

ban nem lehetne. De érzem, mások sokkalta hivatottabbak nálam arra, hogy az egyetemnek eme szempontjait teljesen kifejtsék s azokhoz rendíthetetlenül ragaszkodjanak. A mit én tenni óhajtanék, ez: sürgetni azt, hogy mily sok szükség van szellemi képzésre, mint a nemzeti jellemnek legegészségesebb és leglényegesebb alapjára; hogy e nélkül mily könnyen romlásnak indul és megsemmisül ez a nemzeti jellem; hogy mennyire versenytárs nélkül állanak az egyetemeknek a hiány pótlására nyújtott alkalmatosságai; és hogy mennyire korlátozt és ártalmas az a felfogás, mely az egyetemet az élet aktuális tevékenységeitől különszakított helyeknek tekinti oly felfrissítő gyűlö-helyek helyett, melyből a gyakorlati élet küzdő csapatai folytonos megújulást merítenek.

Valóban úgy van-e hát, hogy az az élet, melyet önök e helyen folytatnak, azok a munkálkodások, melyek itt önöket néhány éven át elfoglalják: semmi egyebek, mint oly eszközök, a melyeknek révén önök áteshetnek néhány vizsgálaton, néhány bizonyítványt nyerhetnek képességeikről s aztán tovább mennek, hogy érvényesítsék azokat a legelőnyösebb piacon, a mely nyitva lehet az önök portékái számára? Mindenesetre gyűjtsék össze önök a saját szerzeményeiket s használják fel idejüket a leghasznosabban. De ne feledjék, hogy a nemzetnek is van egy érdeke, melyben önök, kiknek vállain a jövő terhei nemsokára nyúgodni fognak, egybesereglenek, nem csupán, mint egyének, hanem mint egy hatalmas újone-sereg, e falakon belől, az önök

4—5 kiskorú árvát hagyott hátra maga után. Ezek mindhárman, kivétel nélkül, kérték, hogy az esperes mentse fel őket a kegyeleti év jótéteménye alól, de ezt nem tehetette, mert konventi szabály, hogy ott, a hol a kegyeleti év szokásban van, az továbbra is fentartandó; így tehát ezek még egy évig azon kisebb segélyen kénytelenek nyomorogni, a mit a gyámév jövedelméből sok kellemetlenséggel, osztozkodás, sőt nem egyszer perlekedéssel kaphatnak meg.

Hát bizony — valljuk még — hogy itt nem mérünk egyenlő mértékkel. Nem az a nagylelkű igazság ez, sőt épen ellenkezője annak, a mit az evangyeliomi gazda követelt akkor, midőn a munkára később kiállott munkásoknak épen annyit adott munkabérül, mint azoknak a kik a munkára elébb kiállottak. Ám az országos gyámintézet is mérjen ugyanazon mértékkel amaz egyházmegyék özvegyeinek és árváinak, melyek akár szegénység, akár szűkkeblőség miatt a lelkész-özvegyek és árvákról annak idején még annyit sem tettek, mint a többiek, a keresztyéni szeretetnek és testvéri egyenlőségnek ezen nagylelkű módja ellen senkinek sem lehet kifogása; de hogy ezek mellett azon egyházmegyék, melyek a nevezett özvegyek és árvák iránt kötelességeket tőlök telhetőleg már a múltban is megtenni igyekeztek, hátrányban maradjanak, ezt sem az osztó igazság, sem pedig a keresztyéni szeretet nem parancsolja.

Meghiszem én, hogy vannak oly nagy jöve-

delmű egyházak, hol a kegyeleti év részjövödelme is sokkal nagyobb, mint a mennyit az ottani lelkésznek özvegyei és árvái úgy az egyházmegyéi, mint az országos gyámintézettől, együttvéve kaphatnának s mert az ily gazdag és népes egyházakban az új lelkész beálltáig jó fizetésre adminisztrator is inkább kapható: jogosnak tartom, hogy az ottani özvegy és árvák, miután az egyház velök szemben már obligoban van, ezt a nagyobb segélyt tarthassák meg; de ezt a jogosultságot csakis a most élő lelkészek özvegyeire és árváira terjeszteném ki addig, míg egy új lelkész nemzedék áll elő; általánosságban pedig azt mondanám ki, hogy ha az övegy lelkészné a kegyeleti évről lemond, az orsz. gyámintézeti segélyben ép úgy részesül azonnal, mint a kegyeleti évre nem jogosult lelkészözvegyek és árvák ott, hol ily kegyeleti év nem létezik.

De bármily igazság legyen is ez, tudom, hogy van egy bökkenő, t. i. az orsz. gyámintézet érdeke, mely intézet budget-je már most is túl van terhelve segélyezendő özvegyek és árvákkal s így nagyon ráfér, hogy az a kegyeleti év jövödelme segítsen neki a még nagyobb teher hordozásában. *Hát ez is igaz, de csak addig, hogy míg a viszonyok nem javúlnak, úgy a kegyelet-éves, mint a kegyeletet soha nem ismert egyházak is fizessék be annak az egy évnek fele jövödelmét, melyről az illető özvegy lemondott, vagy ha ily kegyeleti év lett volna, bizonyosan lemondott volna, az orszá-*

alma-materének szelleme révén. Itt önök magukba szívják a magas szellemi célok iránti buzgalmat; fenséges eszmények felé irányítják tekintetüket; megfeszítik igyekezetüket, hogy uralkodjanak az értelmi nehézségeken. Megismernek itt önök egyet-mást „a tudomány tündérmeséiből és az idők hosszú eredményeiből” és megtanulnak önök figyelemmel lenni reájok, hogy tiszta kifejlődésnek egy összhangzó menete szerint alakuljanak. Kapesolatba hoznak itt önök korszakot korszakkal, minden idők nagy gondolkodóinak tanulmányozása által s a történelem tanulása folytán megtudják önök, hogy „egy mindinkább nagyobbodó cél vonul keresztül a korszakokon.” Mielőtt a világ szigorúbb és komorabb való-ságai foglalnak el önöket: van idejük magukévá tenni a költők zenéjét és megbeesülni azt a roppant erőt, melyet ők kormányoznak az emberi ügyek menetében. Nem fogja-e mindez önöket sokkal jobban felkészíteni a polgári élet kötelességeire, mint akármely különleges képzés, bárminő becses legyen is az; nem fogja-e az odasegíteni önöket, mint egy új nemzedék tagjait, a nemzedék összes, határnélküli végzetével, összes küzdelmeivel és felelősségeivel, melyek előtte fekszenek, hogy ezek az esélyek és felelősségek összetalálkozzanak egy szellemi képzés által erőssé tett, kifejlesztett és gyámolított nemzeti jellemmel, egyszerre és egyformán megóva akár romlás, akár megsemmisülés ellenében? Nem akarnak-e önök képesítve lenni arra, hogy fölemelkedjenek a birodalom roppant terheihez, hogy érezzék azok magasztos-

ságát, új lelkesedésre ragadtassanak azoknak nagy hatás-köréért s új fogadalmat tegyenek azok szolgálatára? Egy ily képzés nem a gerincét képezi-e a nemzeti jellemnek, teljesen függetlenül kedélyállapottól és vérmérséklettől, sőt minden öröklött hajlamoktól?

Ime, ez az az áttekintés az egyetemi életéről, melyet teljes tisztelettel, önök elé óhajtok tární e pillanatban. Jól tudom, hogy ez nem az egyedüli áttekintés, nem, azt többnek: amaz élet legfontosabb és legakadémikusabb képmásának kell tekinteni. Ha van egy nyilvánvaló dolog és olyan, mely esekély technikai ismeretet igényel: ez a legalkalmasabb arra, hogy olyannak a feladatát képezze. a ki főiskolai körökben, a magánélet bírálgatásában hivatlankodik s a ki, mivel tekintetbe veszi az egyetemi szervezet miszteriumait, tanulni óhajt inkább, mint tanítani. De van egy, a melynek a nemzet — bizonyos vagyok benne — határtalan fontosságot tulajdonít, s a melynek bőségesen megfelelőek azok a szabad és népszerű eszmék, melyek skót egyetemeinket éltetik. Erről egész bizonyossággal érzem, hogy bármennyire is csak maguknak az egyetemeknek a falain belől jelenjék meg ez: nagy nemzeti fontossága van. Szemmellátható nyereség nemzeti életünkre nézve, hogy az egyetemi képzés eszközei által oly sokan lépnek gyorsan s az erélynek és ifjúságnak teljes buzgalmával, előkelő állásokba a közélet mezején. Ez az eset talán gyakoribb a mi országunkban, mint bármelyik más nemzetnél. Máshol az embereknek a tapasztalat szigorú iskoláján s az életnek

gos gyámintézet javára; így egyik a másikat kiegyenlíti.

Ha azonban az anyagi helyzet s a viszonyok kedvezőbbek lesznek, a kegyeleti évet, mint már ekkor szükségtelent és az egyházi életre is káros hatásút eltörlendőnek tartom, mert az országos gyámintézeti segélyezés mellett egy régi elavult segélyezési módot is — mint a milyen a kegyeleti év — fentartani, olyanforma eljárás, mint „az új posztót az ó posztóhoz toldani”, holott pedig amaz ez utóbbit megszakasztja.

Fustus.

KÖZÉLETÜNK.

Arany-ünnep Szalontán.

Arany János nagyságához méltó s a szalontaiaknak is nagy dicsőségére szolgáló ünnep folyt le aug. 27-én Nagy-Szalontán: az *Arany-muzeummá átalakított hies csonka torony felavatása.*

Az eszme Széll Kálmáné volt, a szalontai eszperése, a kit nemcsak Arany irodalmi nagysága, nemcsak Szalonta dicsősége, de a leggyöngédebb kegyelet is ösztönzött arra, hogy a nagy költő ereklyetárgyainak biztos, állandó menedékházat épen szülővárosa adjon; s az ő kiváló gyöngédségének jele épen az, hogy e menedékháznak a csonka tornyot jelölte ki, a mely Arany irodalmi munkásságával, sőt származásával is többszörös vonatkozásban áll. Ez eszme kivételére alakult az Arany-Emlék-Egyesület már régebben s szervezkedett újabban a Széll Kálmán vezetése alatt. Az ő fáradhatatlan buzgólkodása következtében ez egyesület országos mozgalmat indított az „*Arany-Emlék-Szobá-*”-

nak a csonka toronyban való elhelyezése érdekében s ha a mozgalom anyagi tekintetben kielégítő eredményre nem vezetett is, annyi haszna mindenesetre volt, hogy az ország figyelmét felhívta a dologra s azokat, kiknek irodalmi nagyjaink emlékének ápolása szent kötelességök, hathatósan emlékeztette erre a kötelességökre. Széll Kálmán és a szalontaiak vágya azonban csak úgy teljesülhetett, hogy a Csonka-torony restaurálási költségeinek legnagyobb részét Aranynek menye, Arany Lászlóné fedezte. Arany Lászlóné ugyanis, a ki Széll Kálmánnal együtt a legbensőbb szeretettel csügg a nagynevű „após” emléken, 4000 frtot adott a célra s ezzel a cél valósággá lehetett, a Csonka-torony renoválása befejezést nyert, sőt — fájdalom — megszűnt Csonka-torony lenni, a mennyiben karesú, hegyes, gulaalakú tetőt nyert. A toronyban öt helyiséget alakítottak: egy földszinti és négy emeleti szobát. Az egyes szobákat könnyű, de izlésesen és szilárdan épített falépcsőzet köti össze s mindenik szobának észak-, kelet-, dél-, nyugat felé nyíló, belől vastáblákkal gondosan elzárt ablakai vannak. A földszinti helyiség iroda gyanánt szolgál, hol az ör számára szükséges tárgyak állanak s néhány Aranyra vonatkozó emlék, mint pl. a *Strobl* ajándékozta Arany-szobor pályamű eredeti gipsz modellje a *Rozvány* György készítette Aranyra vonatkozó festmények, a Csonka-toronyból kikerült s chronologiailag pontosan meghatározott különböző téglák stb.

Az első és második emeleten vannak a tulajdonképeni Arany-émlékszobák. Az első emeleti szoba Arany dolgozó szobájának a berendezését mutatja. E szobában minden megvan s minden úgy van elhelyezve, a mint azt Arany halálakor találták. Ott van a divány, melyen Arany heverni, a diszes, de egyszerű, izléses kivitelű mahagoni íróasztal, melyet a magyar hölgyek ajándékoztak, s melyen a nagy költő 1867 óta dolgozott; ott vannak ez asztalon azok az apróságok, melyek a költőnek kedvesek voltak s melyeket azért mindig maga

mindama kemény tantételeim keresztül kell haladniok, melyek elszibbasztják energiájukat és elfojtják lelkesezésük tüzeit. Ilyen úton-módon, nyögős munka száraz feladatait fogják csak megtanulni s a végső célok a világ durva érintkezése által fognak képeztetni. Eszmények elvesztik vonzó erejüket, törekvések kevésbé lesznek tette sarkalók s a hivatali szolgálat — tartani lehet tőle — kevésbé lesz önkényes és kevésbé lesz nemes. Tartsa fenn egyetemünket minden időben a képzett és fegyelmezett, de fiatal és örömteljes életnek szelleme, hogy kárpótolja azt a súlyos nehezeket, mely lábainkat húzza-vonja, mely előmenetelünk tiszta képét elhomályosítja, ha már ama jól kitaposott úton haladunk előre, a mely legalább is ellankadáshoz vezet mindnyájunkat.

De — szerencsére — Önöknek nem jut osztályrészükül az a törődöttség, mely idővel és tapasztalattal jár együtt. Az Önök teendője, alakítani felvilágosult gondolkodásmóddal a nemzeti jellemet, mely ki fog fejlődni a legközelebbi nemzedékben; hiszen a nemzeti jellem nemcsak az ország és népesség szerint, de egyszersmind minden generációval is változhatik. Azonos-ságát megtarthatja, de változásoknak van alávetve s meg kell tanulnunk nemcsak azt jól felfogni, hogy mi az most, hanem azt is, hogy mi lesz az a jövőben; és mi segítheti önöket hathatósabban e feladat szerencsés megoldásához, mint a kiképzés, melyre önök itt szert tehetnek, nem csupán egyetemüknek tanterv szerinti studiumaiban, hanem saját lelki világuknak szerencsés

érintkezésében, értelemképző egyesületeiknek társas összejövetelei folyamán, sőt — hozzá kívánom tenni — nem kevésbé a különféle fajtájú játékok és atletikai gyakorlatok céljából alakított társulatainkban is. Én sokra becsülöm ezeket, a körükben nyilvánuló nemes vetelkedés egészséges szelleméért, ama szervező erőért, mely ezekben, talán mindenekfelett, tapasztalható, ama képességükért, melynélfogva megtanítják az embereket arra, hogy ügyük sikeréért, magáért az ügyért, a saját sikerükért minden erejükből igyekezzenek a nélkül, hogy a saját jogosulatlan előnyüket akarnák hajhászni, vagy bármínő gyönyörűséget találnának egy ellenfél tönkretételében avagy megalázásában. Szóval, önök részesülnek amaz összes erőben és ihletésben, melyet egy ily nagy szervezett testületben való tagság von maga után.

Ilyen az a szellem, mely itt az önök életét meg fogja nemesíteni, ha ki fogják venni részüket a nemzeti jellem képzésében a legközelebbi nemzedék alatt.

Mert hát miben is nyilvánul ez a jellem?

Ha visszatekintünk, nem sokkal több, mint száz évvel azelőtti időkre, mily sajátságos ellenmondás fog a szemünkbe tűnni!

Skótország akkor nagy kiterjedésben el volt vágva a birodalom többi részétől; déli szomszédaink érzéketlen féltékenységgel tekintettek reá; olyan szemmel néztek rá, mint egy kezdetleges, minden műveltség hiányában leledző országra, mely irodalom, társadalmi viszonyok,

előtt tartott; ott van egyszerű ágya teljes felszerelésével; mellette az éjjeli szekrény s a rajta elhelyezett kis pipatoriuma azzal a félig kiszívott tajtékpipával, melyet halála előtt felórával a költő számára szeretett unokája, *Széll Piroska* megtöltött s melynek szívása közben érte utól a halál; ott van a barna ripszszövettel behuzott kényelmes zsölye, melyen utoljára ült s melyen pipázás közben örökre elszenderült; ott van egyszerű mosdószekrénye; ott van ruhafogasa, melyen most is ott állanak hagyományos széles karimájú szürke kalapjai, esernyői, kampós botjai; ott vannak felakasztva azoknak a képei, a kiket Arany annyira szeretett: *Petőfi*, *Tompa*, *Tisza Domokos*, *Teleky László* stb. arcképei, s ott van még számos apróság, melynek mindenikét az ő kezének érintése, használata avatott fel a magyar nemzet ereklyé-tárgyaivá.

A második emeleten irományai, könyvszekrénye, ruhaszekrényei, a halálakor és szobrának lelepezésekor küldött levelek, táviratok, koszorúk szalagjai vannak izléses, művészi csoportosításban elrendezve.

A rendezést *Tatár Balázs* gymn. igazgató és *Király József* gymn. tanár végezték *Széll Kálmán* utasításai nyomán kiváló gondossággal és szakértelemmel.

A 3-ik és negyedik emeleti szobák még most üresek.

A megnyitási ünnepély nagyszabású és minden részletében teljesen sikerült ünnep volt. A Csonka toronnyal szemben, a nagy piac-téren volt felállítva a tribün. Dél előtt 9 órakor már Szalonta színe-java a tribün előtti nagy térségen hullámzott, hogy a 10 órakor kezdődő ünnepben része lehessen. D. e. 9 órakor érkeztek meg külön vonaton a nagyváradiak. Pontban 10 órakor megjelentek a tribünön a tudományos társulatok, törvényhatóságok, városok, egyesületek küldöttségei a hírlapok tudósítóival. Az ünnepet *Széll Kálmán* esperes magas szárnyalású, a megindultágtól áthatott beszéde nyitotta meg. Azután *Rádl Ödön* nagyváradi ügyvéd, a nagy-

váradi Szigligeti-Társaság elnöke tartott alkalmi beszédet Aranyról s az ő költői működéséről, kijelölve helyét a világirodalomban s nemzetünk nagy szellemei közt, s nagy tudással, finom esztetikai érzéssel s mindenek felett lángoló lelkesedéssel boncolván Arany egyéniségének jellemző tulajdonságait.

Azután *Szász Károly* az Akadémia, *Gyulai Pál* a Kisfaludy-Társaság nevében mondottak rövid beszédet; majd *Lévay József* szavalta el gyönyörű alkalmi költeményét. Közben a Szalontai dalárda hazafias és Aranydalokat énekelt.

Délben a szalontai népkert nagy deszkaházában 700 terítékű fényes banket volt. A királyra *Beöthy*, a bihari főispán mondott lelkes tósztot. Tósztoztak még *Széll Kálmán*, a házi gazda, *Szász Károly*, az akadémia, *Közma Andor* a Kisfaludy-Társaság, *Géresi Kálmán* Debrecen városa és a Csokonai kör, *dr. Gulyás István* a debreceni főiskola nevében, sőt tósztozott az agg *Tisza Kálmán* is, felköszöntvén azt az igazi magyar nemzeti szellemet, melyet Arany egész egyénisége és költészete kifejezett.

Este a Nagyváradon időző kolozsvári szintársulat tartott diszeloádást, színrehozván *Jókai* Szigetvári vértanuk című tragoediájának s a Troubadour e. operának egy-egy felvonását. A színelőadást táncmulatság követte, melyen az egész Szalonta s a közeli vidék színe-java is részt vett s mely reggelig tartott.

Az ünnepélyről mindenki a legnagyobb meglepéssel, a szalontaiak vendégszeretetének hatása alatt s a nagy költő emlékeitől ihletve távozott. Csak egy gondolat zavarta a gondolkodók tiszta örömét: miért nem a *nemzet* rendezte ezt az ünnepet? miért csak a szalontaiak és a családé ez ünnep sikerültének minden dicsősége?

Egy jelen volt.

politikai érzület és csaknem a nyelv tekintetében is el van különítve déli Britanniától. S mindezek dacára is, bőségesen kivette részét abból a szellemből, mely a tizenharmadik századot Angliában épen úgy, mint egyebütt, jellemezte. Az a század volt ez, melyet meg szoktunk az egyesülés és visszahúzódás, arisztokratikus előjogok és formásokhoz kötött meggyőződések századának tekinteni. De mindezen formások és egyezmények közepette is, a szatira és éle világosságot árasztó sugarai nem voltak homályba burkolva. Egy előrelátó ember könnyen észrevehette, hogy a szatirának ezek a sugarai szét fognak terjedni és népszerűekké lesznek; hogy ön-élégült szívesség el fog tűrni egy durva lökést és hogy az egyesülés korlátai nemsokára szét fognak pattanni. Az ébresztő megjött a francia forradalommal. A magasra törekvésnek és meggondolatlan képrombolásnak ama sajátos keveréke magához vonzotta ama korszak összes lángszellemét s lelkesítő ösztönzésével hatalmában tartotta őket egy darabig, de túlhajtásai mind inkább inkább nyilvánvalóak lettek, erejét változó eshetőségekre fordította, melyek elsöpörni látszottak maguk előtt a multnak minden határkövét és lerombolni a tisztelet és társadalmi rend védőbástyáit. Mi meg voltunk kímélve annak kicsapongásaitól, megkímélt talán az időnek valódi nagy fontossága, mely ösztönzést adott nekünk, nagy nemzeti törekvésnek egy korszakán keresztül, lesújtó veszedelmek ellen és ama tapasztalás folytán a nemzeti jellem kiemelkedett, változott és átalakult. Szabad utat

engedett nekünk széles kiterjedésű és messzeható politikai és társadalmi reformokra, népies eszmények iránt csaknem a túlságba menő tiszteletet teremtett.

Nagy társadalmi osztályokba öntött éltető erőt úgy Angliában, mint Skótszágban, a saját hatalmi erejükbe és a saját érdemeikbe vetett új és erős hit révén. De elvégre is, a változások sok szemlélő előtt korlátoltaknak és felületeseznek tünnek föl, melyek a humanitásra vonatkozó legmélyrehatóbb problémák egyikét-másikat megoldatlanul hagyják s a melyek egyáltalán ki nem elégitő meghatározást nyújtanak oly legfontosabb értelmi és erkölcsi kérdésekre nézve, a minők csak egy nemzet életét áthathatják. S mindezen reformok után Carlyle az ő korát mégis az ámitás és alszenteskedés korának jelentette ki. Ő semmi elégtételt nem talált ama politikai változásokban, melyek a középosztályokat körülvevették, de nagy tömegeket még érintetlenül hagytak, és megelégedve látszott elfogadni egy lealacsonyító sorsot, mint a nép roppant tömegének szükségszerű végzetét.

Évek multával megtanultuk sulyos tapasztalatok árán, hogy a béke nem nyugodott biztos alapokon, hogy kereskedelmi előhaladás nem terjedt ki az egész nemzeti életre, sőt, hogy az épen nem volt fentartható azokhoz hasonló erőmegfeszítések nélkül, a minőket őseink vettek igénybe birodalmunk megalkotására. Meglehet, hogy lassan, de biztosan emelkedett a nemzet új feladatának megalkotására. Megtanulta azt a kemény leckét, hogy bé-

A szatmári egyházmegye egyetemes lelkészi értekezlete.

A szatmári egyházmegye lelkészi kara augusztus hó 22-én tartotta egyetemes értekezletét Fehérgyarmaton. Sajnos, a lelkészi kar nagy része nem tanúsított olyan érdeklődést, mint a minőt várni lehetett. Valószínű különben, hogy a nagy munka idő tartotta távol még azokat is, a kik óhajtottak volna jelen lenni. Az eszmecserét képező tárgyak bizonyára szélesebb körű érdeklődést kelthettek volna. Mert ilyen volt mindjárt a congrua ügy mai állása.

Az állami kiegészítést a törvény már ez év január elsejétől esedékesnek rendeli. Az alapmunkát a mi főhatóságunk részéről föl is terjesztették. A miniszter ennek feldolgozását meg is indította, várta és remélte hát lelkészi karunk, hogy legkésőbb ez év őszén hozzá jut a kiegészítéshez. És ekkor szárnyára kél a hír, hogy a miniszter aligha lesz abban a helyzetben, hogy a kiegészítéshez szükséges összeget megállapíthassa, illetőleg az ősz folyamán útalványozhassa, mert csak a református és unitárius egyházi főhatóságok terjesztették föl a kívánt adatokat, már pedig, míg a többi ág. hitv.; gör. keleti és izraelita főhatóságok is föl nem terjesztik, addig szó sem lehet az ügy miniszterialis rendezéséről illetve a segély útalványozásáról. S így még ez év is eltelhetik a nélkül, hogy a kiegészítéshez juthatna lelkészi karunk. A kik lelkészi karunk nyomoruságos anyagi helyzetét ismerik és méltányolják, azok föl tudják gondolni azt is, hogy a világgá röpült hír mily kellemetlenül érinti bennünket. Annál fogva ennek hatása alatt elhatározta értekezletünk, mikép fölíratban arra kéri a minisztert, hogy *a más vallásuak hanyagsága miatt ne szorítsa háttérbe egyházunk lelkészi karát, hanem a mint a mi adataink földolgozva, a kiegészítésre szükséges összegek megállapítva lesznek; útalványozza a megfelelő összeget lelkészi karunk számára.* Ezzel kapcsolatosan szóba került az

is, hogy a konvent rendkívüli ülésének jegyzőkönyvében foglalt kimutatás* nem helyesen tünteti föl az egyházmegyének congrualis szükségletét. Erre nézve esperesi hivatal utján a konventi congrua bizottság előadóját határozta megkeresetni, fölhíván becses figyelmét a jelzett körülményre s a szükségesnek mutakozó korrekciónak megtételére.

Majd az egyházkerület május havi közgyűlésének 67. sz. határozatában foglaltak fölött váltott eszmecserét az értekezlet. Ezzel a tárggyal már foglalkozott az Óváriban tartott partialis értekezlet is, s az egyházmegyei közgyűlés plénuma elébe viendőnek határozta. Az egyetemes értekezlet ezt privatum tudomásul véve, állást nem foglalt; de eszmecseré közben hangsúlyozva lett az, hogy ez a kérdés első helyen a lelkészi gyámintézetet érdekelvén, okvetlen annak kebelében — egyetemes gyűlésén — beszélendő meg előbb a dolog.

Továbbá, minthogy a konvent április havi 76. sz. határozata folytán a közel jövőben a kerületeknek és egyházmegyéknek foglalkozni kell ezzel a kérdéssel: értekezletünk már most beható eszmecserét folytatott a fölött: minő álláspontot foglaljunk el a konventi közjogi bizottság fentebb jelzett szám alatt 3. pont alatt olvasható véleményével szemben? Végre is azonban szükségét látván értekezletünk annak, hogy e tárgyban határozott, konkrét javaslat fölött dissertáljon: a körü értekezleteket fölhívandónak határozta az ügy tanulmányozására s konkrét javaslat megalkotására.

Jelen egyetemes értekezlet is hozzájárulván a „Tiszavidéki lelkészi kör“ azon határozatához, hogy az ó-szövetség új alakban megjelenése alkalmából köszönő iratot küld föltiszteletű Szász Károly püspök úrhoz, ennek eszközlésével elnököt és jegyzőt megbízza.

Végül F. Varga Lajosnak a „Tiszavidéki lelkészi kör“ május 8-iki értekezletében előadott, elfogadott és

* Szemmel látható hibák vannak egyes egyházaknál s a főösszegeknél.

kének és hőségnek egy évezrede sem derült föl a nélkül s annak nagy öröksége csakis úgy volt fenttartható, a mint ahhoz hozzájutott: munka és hősiesség erőmegfeszítés által; hogy annak alapja majdan kiszélesedik s hogy egy bátor s nemeslelkű bizalom a népben — új nemzeti állandóságban találna meg a maga jutalmát. Mi talán nem rendelkezünk azzal az ön-kielégítéssel, mely e nemzetet e század közepén jellemezte. Mi nem fogadjuk valamely hitvallás vagy osztály főszabályait olyanfelek bizodalommal, mintha azok a politikai bölcseségnek alfája és omegája lennének. De nálunk biztosan széles alapokra van fektetve a felebaráti szeretet terjedelme. Megtanultuk kölcsönösen becsülni azokat az érzelmeket, melyek megnemesítik a különböző osztályokat. Mi szabadabban részesülünk ama büszkeségben, mely egy oly birodalom alattvalóinak jut osztályrésztül, mely a maga nagyságát nem akármely osztálynak s nem is akármelyik nemzedéknek, hanem mindezek vállvetett törekvéseinek és hosszú időszakok egymásután következő szerzeményeinek köszöni; és mindenekfölött, nem tanultuk-e meg igazán és mind nagyobb-nagyobb komolysággal megbecsülni felelősségeinket és tudatával birni annak, hogy — mint egy nagy birodalom polgárai — mindenikünk föl lehet hiva arra, hogy övezze föl derekát és vesse latba legjobb képességeit a haza szolgálatában. És nem magyarázza-e meg ez azt, hogy mily sok fiatal embert látunk magunk körül, meg nem különböztetve a közönséges életben a megszokott tömegetől, — mint Salisbury

lord kifejezte abban a mondatában, melyet fentebb idéztem — mégis nagy kötelezettségekkel és nagy felelősséggel járó állásokra tudnak emelkedni és segítségül tudnak jöni alattvaló népfajainkat kormányozni az angol igazságszolgáltatás önzetlen szellemében?

Aztán, ugyanez a szellem nem magyaráz-e meg néhány példát, melyekre mindnyájan büszkék vagyunk? Egy nemzedék folyamán van nekünk egy *Arnoldunk*, a ki lelkesíteni törekszünk az angol férfiaknak egy bátor, igazságszerető fajtát, a ki napi munkájával foglalkozkodik, mindennapi feladatait véghetetlen gondossággal elkészíti s azt a célt mindég szemé előtt tartja. Egy másikban van nekünk *Livingstoneunk*, a ki abban fáradozik, hogy „gyógyítsa a világnak nagy, nyílt sebet.“

És ne feledjük, mily sokat köszönhetünk mi a trón nagylelkű példaadásának s ama nő jótékony befolyásának, a ki iránt mindannyiunk szíve szerető lelkesedésbe tör ki, a kivel szemben a hűtlenségnek minden legkisebb nyoma, mint egy megszégyenítő dolog, elenyészik; a ki örömeit és bánatait megosztja alattvalóinak megszámlálhatatlan millióival s a ki több éven át, mint a mennyit a történelem bármely uralkodóról följegyez, világító fáklya volt előttünk minden dologban, mely egyként a legnemesebb, legbölcsőbb és rokonérzésben a legjobban bővelkedő. Minden bizonynyal, midőn a jövő idők történetírója a mi korunk évkönyveinek a megírásához ér, háládatos és kegyeletes tollal fog megállapodni ama jóltevő befolyás fölött, melyet ő, minden rejtett szoká-

lapunk hasábjain közölt, az egyházi fegyelemre vonatkozó, 8 pontból álló propositiója lett megvitatva s vita után részleteiben is elfogadva; kimondatott egyúttal, hogy az elfogadott pontozatok a kerületi értekezlet majdan összejövendő gyűlésére beterjesztetnek.

A délutáni fél kettőig tartó értekezlet esekély számra leolvadt tagjai együttes ebéden sajnálkoztak a fölött, hogy oly kevesen találkozhattak ez értekezleten, holott mind a komoly eszmecserék, mind a kollegiális érintkezések csak említhetően hathatnának lelkészi karunkra.

Értekezlet elnöke Békési Albert botpaládi, jegyzője Kassay Béla istvándii lelkész volt.

Adelphos.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű szerkesztő úr!

Bárha a fennforgó dologhoz nem szívesen nyúlok hozzá: mégis bátorkodom az alkalommal nt. szerkesztő úrnak s e lapok becses olvasóinak türelmét kérni, míg „Marosmenti“ „Önámításá“-ra pár szerény megjegyzést teszek.

Mikor a „Tavaszi hírnökei“ cikkeskében az unalomig elég kesergésekkel szemben célul azt tűztem ki, hogy kimutassam jogosult voltát azon iránynak, mely az ismert okok mellett a bajok orvoslását fejtegeti, rövid megjegyzést tettem Marosmenti úrnak azon alap gondolatára, hogy mindennek okai a papok, a kik magok sem hisznek.

Nem mondtam, sőt megengedtem, hogy akadhat olyan hűtelen a lelkészek közt, ki a lelkészi fizetést nem átálja felvenni és mégis együtt ül a csúfolókkal; de kétségbe vontam s vonom ma is, hogy a református papság azon egy kettőnek hibájáért hírlapi támadást érdemelne. Mert ime ha Marosmenti tisztárs úr a maga működése körül olyan eredményeket mutat fel, mint a vadházások kiirtása, a lavinának útjából elterelése: mások meg más tekintetben értek el sikert a pastorális theologia széles mezején, a mit igazolnak a szolgálati bizonyít-

ványok, melyek az illető lelkészek érdemét készséggel emelik ki.

Nincs szüksége a lelkészi karnak, hogy hosszasan védelmezzük, mert hitét bizonyítja az által, hogy azon helyről, melyet esküvel elfoglalt, sem az élet küzdelmek, sem más pályák babérai, sem a közönyösség, sem a méltatlan bánásmódok el nem térítették; s a mi engem felszólalni készített, az a meggyőződés, hogy azon elvével akadó kivétel szanálására a hírlapi operatio nagyon céltévesztett, mert épen azoknak okozhat fájdalmat, kik azt kevésbé érdeklik, s mint mondám arról jó hogy okozhat kevés örömet elleneink táborában, de megengedem, hogy legalább felrzza azokat, kik a hajóban alusznak.

Távol van tehát tőlem, mintha magamat a lelkészek tökéletességével ámitanám, sőt tudom, hogy mindnyájan csak futunk a cél felé; de igenis a betegségek orvoslásánál legalább is oly finom kezekre van szükség, mint a Ritoók és Hajnal-féle cikkek szerzőié, mert ha a sebeket maró szerekkel gyógyítjuk: akkor a kuruzslás következtében százból meggyógyul egy, kilencvenkilene meghal.

E tekintetben vannak fegyelmi törvényeink s azok értelmében jó akaratu, vagy szigorú ítéletekkel hadd kezeljék illetékes bíróságaink a betegeket; *mi pedig a lelkész értekezleteken fejlesztünk egy egészséges köz-szellemet*, mely pressiót gyakoroljon a lanyha vagy feddésre méltó lelkipásztorokra.

A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy elítélek lelkészeket magam is mikor konstátálom, „hogy egyesek buzgósága folytán ez is (nazarenizmus) sokat veszített epidemikus jellegéből.“ Nem akarom Marosmenti tisztársunknak második közleményében felvidult jó kedvét elrontani, mert a mosolygást gyógyszernek tekintem s együtt örülök az örülőkkel, de senkit el nem ítéltettem akkor, mikor eredményt konstátáltam, s büntetést senkire sem szabtam.

sokon és irányzatokon fölül emelkedve, a minőket egy történetíró nyomozhat, több mint két nemzedékhez fűzött hozzá személyes példaadás által; valami nemesítő visszfény árad szét az ő jelleméből s uralkodónk nevét rokonhangzásúvá tette mindazzal, a mi csak a legfényesebb és legtisztább korunk eszményeiben.

Gyakran halljuk azt a panaszt, hogy ez a kor esekély tiszteletnek és megtartóztatásnak a kora; hogy eszméink tévedezők és határozatlanok; hogy mi gondolatlanul csak a változásokat szeretjük és hogy nem törődünk semmi-el, bárhová mozdulunk. Bátorkodom megjegyezni, hogy nagyon sok dolog, a mit mi tiszteletlenségnek gondolhatunk, csupán újlag igényelt szabadságnak a kidomborodása: hogy ez csak tájték a víz felszínén, mely háborítatlanul hagyja alant a csöndes mélységeket. Nem tudjuk, vajjon ez az oly rövid időn reánk köszönhető új század mit tart készletben országunk számára, de az nem lehet, hogy az izgalomnak és nyughatatlanságnak, a határozatlan és türelmetlen kérdésködéseknek, a hatalommal való hirtelenkedő és meggondolatlan ellenkezésnek a szelleme akaratszilárdságba menjen át. Szeretném remélni, hogy ez így legyen; de akár így lesz, akár nem: legfőként a nemzeti jellem szilárd összpontosítása által kell meghatározva lennie. És ha ez a nemzeti jellem megtartja a maga azonosságát és erejét, gyakorlott és fegyelmezett szellemi erőn kell nyugodnia. Az egyetemek kivehetik ebből a maguk részét a jövőben, a miként megtették azt a múltban; s az önök kiképzése,

— itt főképen önképzésüket értem — felkészítheti önöket arra, hogy részt vegyenek a nemzet sorsának alakításában.

Ez legyen mindnyájunk imádsága; és oly imádság, mely nem egyedül önökre tartozik, de mindarra, a mi a legbecsesebb országunk életében és munkálkodásában!

* * *

Eddig a beszéd, melyet Lord Balfour of Burleigh az edinburghi egyetem ifjúsága előtt ez év március havában elmondott a M'Ewan Hall-ban. Szép, nemes szavak ezek az ifjúsághoz, mely már az egyetem falai között, buzgó tanulmányai folyamán magába szívja azt az erős nemzeti érzést, elsajátítja azt a szilárd nemzeti jellemet, mely az angol nemzet ifjúságát oly annyira kitünteti. Ez teszi aztán az angolokat oly nagygyá, hatalmassá, s szellemi és anyagi téren oly virágzóvá. E tekintetben Anglia ritkítja párját a művelt világban. A Balfour of Burleigh rektori beszéde valóságos kis memorandum a helyes egyetemi képzés irányelveiről. S a praktikus angolok elejétől végéig be is tartják ezeket az irányelveket. Okúlhatunk tőlük mi is, kiknél az egyetemi képzés még mindig nem áll a legideálisabb színvonalon. A közreadott beszédből is látszik, hogy az angolok maguk is nagyon érzik nemzeti nagyságukat, a nélkül azonban, hogy sovínistaságba keverednének.

Ifj. Zsoldos Benő.

De nem áll az sem, hogy a felelősséget valakire áttolbi akarnám; hanem annyit csak el lehet mondani, hogy e tekintetben felsőbb segély nélkül történt minden egyedül a lelkészek buzgókodása következtében, mert nagyon is toleransok voltunk s betelt rajtunk „sero medicina paratur, quum mala per longas convaluere moras.“ Mert ez a baj is régibb keletű, azokért tehát a mai lelkészi kar felelős nem lehet; de bizony az 1868. évi egyházker. gyűlés még erélyesebben is felléphetett volna, mint tette, mikor kitagadta ugyan a konkoly hintőket elvileg, de tényleg bennhagyta az egyházban, hogy ott tovább hintsék a konkolyt, mely aztán a lelkiismereti szabadság védelme alatt annyi keserűséget okozott.

Egy szóval abban egyet értünk, hogy a bajok gyógyításán fáradozzunk, arra pedig törekedünk, hogy ítéletünkben több legyen a szeretet, mint az emberi igazság. *mert vallásos dolgokban, sőt a Mindenható előtt is többet ér egy lat szeretet egy mázsa emberi igazságnál.*

A nt. szerkesztő úrnak s az olvasóknak becses türelméért köszönetet mondva vagyok.

Hodos, 1899. aug. 28. Kész szolgálók

Lévai.

Eröss Lajos búcsúja Püspökladányból.

Az igazi szeretet s igazán érzett mély fájdalom megnyilatkozása volt az az ünnep, a mely augusztus hó 27-én a püspökladányi ev. ref. egyházban folyt le. A reggeli órákban búsan kondultak meg a torony hangjai. hivatván a hívőket oda, arra a helyre, a honnan szeretett lekipásztoruk, *Eröss Lajos* ajkáról utólszor hallják hangzani az Isten ígését. A templom színiüztig megtelt. Ott voltak az egyházi és községi előljárók, az úri nők rang- és valláskülönbség nélkül. Ott volt mindenki, a ki őt igazán szerette és tisztelte. A 26. zsoltár első verseinek eléneklése után szeretett lekipásztorunk lépett a szószékre. Magasröptű, fenn szárnyaló buzgó imája után, mely mindenkinek szívét meghatotta, az Apostolok cselekedeteiről írott könyv XX. 17—20, 25, 32. alapján elmélkedett.

Köny rezgett minden szempillán, a szívek elfogódtak a fájdalom sulya alatt. Hiszen mindenki tudta, hogy mit veszítünk el a mi szeretett lekipásztorunkban. Köny tolúl a közhivatalnok szemébe annak érzetében, hogy eltávozik mellőle az, a ki gyámola és támogatója volt a közügyeknek; sirva tekint reá az özvegy, a kinek szívét annyiszor vigasztalta meg ékesen szólásával, s zokogva nézi az elhagyott árva, a kit a saját és az általa összegyűjtött fillérekéből annyiszor ruházott fel. Zokog az egész nép, siratja az ő fejét, mert ő valóban édes atyja, hű lelkésze volt szeretett egyházának. Önzetlen becsületességével, kitartó szorgalmával s tántorithatatlan vas akaratával új alapokra fektette a püspökladányi református egyházat, a melyeken tovább építve fel fog az virágozni. S mindazokért, a miket önzetlen becsületességéből tett, nem kér hivatást, mint a jó emlékezetet, s kegyeletet azon sirhant iránt, a melyben az ő életének összetört reménye és boldogsága pihen. *A tartalmas, gyönyörű egyházi beszéd s a „Légyen te köfalaidban“ ének eléneklése után a gyülekezet fájdalmas érzésektől áthatott szívvel távozott el az Úr hajlékából.*

Este 8 órakor a püspökladányi kaszinó nagy termében Eröss Lajos tisztelői jöttek össze, hogy szeretett lekipásztoruktól, s a város örökös diszpolgárától ünnepélyes búcsút vegyenek. A ünnepelt nagytisztelű Balogh Ferenc theologiai tanár úr társaságában jelent

meg a bucsu ünnepélyen. A második fogásnál dr. Boda Gyula Hajdúvármegyei tiszteletbeli főorvosa emelkedett fel. A fájdalom és öröm érzete hatja át, ugymond, egész valónkat ez ünnepélyes bucsu órában. Mert mindnyájunknak fájlalunk kell az ünnepelt lekipásztor eltávozását, hiszen egyházunknak és községünknek hatalmas oszlopa dől ki benne; de ugyanekkor örölnünk is kell ama kitüntetés felett, a mely őt érte az által, hogy teh. akadémiái tanárnak megválasztatván mély tudásának tartalmával egy ifjabb lelkészi generáció tagjait segíteni fogja. A szép gondolatokkal és fordulatokkal gazdag beszédre maga az ünnepelt emelkedett fel. Végtelen jóleső örömét fejezi ki a felett, hogy püspökladányi hívei rang, kor és valláskülönbség nélkül, ily szép számmal sereglettek össze, mert ebben az ő iránta táplált szeretetnek s ragaszkodásnak újabb momentumát látja, a mi némileg enyhíti nála a megváltás keserűségét. Kéri is, hogy iránta érzett szeretetüket őrizzék meg a jövőben is. Megható jelenet volt, midőn az ünnepelt a közönségnek bemutatta a debreceni főiskola tudós tanárát, Balogh Ferenc urat, egykori tanárát, ki aztán általános csend és figyelem közepette történelmi vonatkozásokban gazdag szép beszédet tartott. Jól esik, ugymond, e szép baráti körben látnom azt, a kiben ifjabb kori reményeimnek megtestesülését látom. Már fiatal theologus korában figyelemmel kísértem az ő működését, s már ekkor egy szorgalmas, kitartó, vasakaratú embert ismertem meg benne, a ki a jövőben kálvinista egyházunk buzgó harcosa, s mély tudományú tagja lesz. És most előttem áll az én reményemnek megvalósult alakja, az önök büszkesége. Mi elvisszük most az önök büszkeségét, hogy legyen az a mi büszkeségünk, hogy a mi szeretett alma materünk, a debreceni főiskola falai között szórja szerte mély tudományának szikráit, hogy ezek a szikrák tápot nyerve tüzet szítsanak a nemes tanuló ifjúság szívében.

Ezután a felköszöntőknek még egész serege következett, a melyek részint az ünnepeltet, részint nagytisztelű Balogh Ferenc urat illették, s a társaság emelkedett hangulatban, lelkében egy szép emlékekkel távozott.

Mi pedig elhagyatottan búsan állunk tört reményeink romjai felett, s fájó szívvel tekintünk a múltba, ahonnan Eröss Lajos nagy alakja és hatalmas alkotásai tűnnek előnkbe, kétséggel és aggodalommal nézünk a jövő felé, melytől hozzá hasonlót aligha remélhetünk. Ő eltávozott körünkől, de itt hagyta jó emlékezetét, s ez az emlékezet élni fog szívünkben. Tanulják meg tisztelni és szeretni őt azok, a kik szerencsések voltak tőlünk elhódítani, úgy a mint mi tiszteltük és szerettük. Püspökladány, 1899. aug. 31.

B. Gy.

KÖNYVISMERTETÉS.

Psychologiai tankönyv nevelők számára.

IV.

Az előkészítés a feladathoz megtörtént. Most már tájékozva van a nevelő arról, mely dolgok, s körülbelül minő irányban vonandók be vizsgálódásai körébe. Hozzáláthat a megfigyeléshez.

Legcélirányosabbnak látszik áttekintenie először a lélek vagyis az öntudat kialakulását egész általánosságban. Mily úton és módon fejlenek ki a képességek ama csirái, melyek már a csecsemőben jelen vannak, s mily sorban és renddel kezdenek érvényre jutni.

A növés és a kifejlődés közt természetesen különbség van. Bennünket a fejlődés érdekel; ez bizonyos különbségek folytonos növekedését jelenti. Az egyes részek mind jobban-jobban elkü önülnek egymástól, mint egy specialisálódnak, a nélkül, hogy azért sokszerű kapcsolatuk egymással megszűnnék. Itt is sokat segít a világos felfogásnak egy egyszerű vázlat, a hol közös pontból, a magzati foetalis kortól kiindulva egy folyton szélesedő sáv mutatja az öntudat növekedő kiterjedését, s lassanként három főágra válását; még e főágak magok is mind több-több részletágra szakadnak, de viszont egymással jóformán minden ponton érintkeznek.

A mint testi fejlődésével az emberiség fejlődésének képét mutatja a gyermek, a legalacsonyabb rendűtől a mai napig, épügy lelki képességeinek kibontakozása utánozza az egész fajét, a melyhez tartozik. Legelsőben az érzéki észrehevés jelentkezik, azután ennek következményeképen bizonyos szűkkörü itéletek; ezentül képzetek keletkeznek, a mivel már emlékezés jár, s végül jő a gondolkodás. A haladás útja úgyszólván szakadatlan távolodás az érzékektől, a merő érzéki élettől; észrevételekből indul ki s képzetekre és fogalmakra törekszik, a melyeket aztán itéleteiben s következtetéseiben észrevételek helyett és gyanánt használ fel. Egészen hasonló pályát halad meg a működések másik két csoportjában: az érzés és a törekvés körében is.

E fejlődésben két tényező munkál közre: 1. a velünk született vagy örökölt képességek, 2. a környezet. Az első függ az organismustól, s minden bizonynyal az elődöktől. Általában véve a mai európai nevelő sokkal gazdagabb és bonyolultabb képességekkel fölrüházott gyermekeket tanít, mint 2—300 évi elődje. A másik, a környezet, természeti és társadalmi, s tulajdonképen ideszámítható maga a nevelő vagy iskola is. E két tényező hatása rendszerint nem válik határozottan külön, ellenkezőleg sokképen összevegyül, gyöngíti vagy erősíti, szóval módosítja egymást.

A mi a kifejlődés időbeli szakait illeti, erre nézve teljesen egyértelmű megállapodás még nincsen. Egyik legmegbízhatóbb a Pfisterer kísérlete. E szerint: „1. Első korszak a *csecsemőkor* (az első év végéig), ebben határozott túlsúlyban van a testi élet s az érzékiség, az akarat helyét az ösztön foglalja el. 2. Aztán következik a *gyermekkor* (a második évtől a hetedikig); ennek a vége fele kezdődik az iskolás. Ez időtájt már lehet némi csiráját észlelni az öntudatnak, noha a külvilág még mindig uralkodó. A kíváncsiság már föltűnik, hár egészen elsőrendű alakban, mint vágy az új után. Az emlékezet s a képzelet működnek, s az elvont gondolkodásnak első, fejletlen foka, jelentkezik. A szabad, céltalan játékkal való foglalkozás túlnyomó. Némi hajlam támad a tekintély becsülésére s az engedelmesség megszokására, s a korszak vége felé már úgy látszik, mintha a gyermek szabad akarattól, megfontolástól vetné alá magát az erkölcsi követelményeknek. Az érzélem sokat veszít előbbi hevességéből és állandó hangulatoknak ad helyet. 3. Erre következik a *fiú* illetőleg *leánykor* (hetedik évtől a tizenegyedikig), ez magában foglalja az elemi oktatás idejét. Az egyéni sajátosságoknak világosabb feltűnése jellemzi. A megnövekedett akaraterő hatása alatt az értelmi folyamatok haladása biztosabb lesz. Ezért e korban mind a tanulásra szükséges odaadó tevékenység sürgetése, mind pedig az elvont eszmék módszeres közlése helyén van. Az önuralom növekszik. Az értelem és az akarat erősödése a független itélet, szabad elhatározás és önbizalom kifejlődésére vezet. S végre némely új érzelmeknek, u. m. a társadalmi,

intellectualis és aesthetikai érzelmeknek a föllépése jellemzi ez a kort. 4. Az *ifjúkor*, mely az iskola és az érettség kora közti időszakot foglalja magába, s átmenetet képez a tökéletesen független s teljes önbizalmon alapuló gondolkodáshoz“ (102—103 l.).

Dr. Pallagi Gyula.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

Református Kis Káté cím alatt az „*okor-sziget-vidéki ref. egyh. Értekezlet*“ nyilvános pályázat útján oly *vallástani kézikönyvet* készítettett, melyből *szórványokban* idegen hitfelekezetek közé ekelt *hitrokonaink* gyermekei *tanító nélkül, önszorgalmuk útján* sajátíthassék el sz. vallásunk legfőbb igazságait, a legszükségesebb *imákat*, sőt abból a *konfirmációra is kellően előkészülhessenek*. A jutalmazott művet a bíráló bizottságon kívül főt. *Szász Károly püspök* és *Filó Lajos* urak is a kítűzött célnak megfelelőnek találván, az kiadatott s több 100 példányban ment forgalomba.

A gömöri lelk. értekezlet (Sárospataki Lapok 310 l.) tagjainak: „a *szórványok használatára melegen ajánlja*.“ Az egyházi *sajtó* is kedvezően fogadván, minél szélesebb körű elterjedése kívánatos.

A 75 lapra (6 évfolyam) terjedő mű ára *kötve csak 14 kr.* s kapható *Farkas Emil* ref. lelkésznel *Nagy-Peterd* (Baranyam., p. h.), ki egyes példányokat 17 kr. beküldésc ellen, valamint 50 példánynál többet *bérmentve* küld, kevesebb példányért a megfelelő *portó* az árral együtt beküldendő. Megrendelhető könyvárosi úton is *Kókainál* Budapesten.

A hézagot pótló művecskére felhívjuk olvasóink figyelmét.

Tudományos zseb-könyvtár. Kiadja Stampfel Károly Pozsonyban. Időhöz nem kötötten, 60 filléres kis füzetekben jelenik meg s a tudományok minden ágát felöleli. A szakemberek által irt füzetek főbb vonásokban világos képet adnak az illető tudományról, helyes érzékkel szoritkozva az anyag lényeges részére. Az előadás módja is egyszerű és világos. A ki valamelyik, szakjától távolabb álló tudományág főbb tanaival rövid úton meg akar ismerkedni, ezek a füzetek könnyű szerrel célhoz juttatják. Eddig a követ. ezö füzetek jelentek meg: 1. Földrajzi és statisztikai tabellák. Összeállította Hickmann A. és Péter J. 2. Arithmetikai és algebrai példatár. Irta dr. Lévy E. 3. Kis latin nyelvtan. Irta dr. Schmidt Márton. 4. Magyar irodalomtörténet. Irta Gaal Mózes. 5. Görög nyelvtan. Irta dr. Schmidt Márton. 6. Francia nyelvtan. Irta dr. Pröhle Vilmos. 7. Angol nyelvtan. Irta dr. Pröhle Vilmos. 8. Római jog I. Institutiók. Irta dr. Bozóky Alajos. 9. Római jog. II. Pandekták. Irta dr. Bozóky Alajos. 10. Egyházjog. (Kath.) Irta dr. Bozóky Alajos. 11. Magyar nyelvtan. Irta Gaal Mózes. 12. Magyar stílusztika. Irta Gaal Mózes. 13. Magyar retorika. Irta Gaal Mózes. 14. A sík trigonometriája. Irta dr. Lévy Ede. 15. Római régiségek. Irta dr. Schmidt Márton. 16. Magyarok története. Irta Cseh Lajos. 17. Kereskedelem története. Irta dr. Stirling Sándor. 18—20. Egyetemes irodalomtörténet. Irta Hamvas József. 21. Nemzetközi jog. Irta dr. Gratz Gusztáv. 22. Magyar poétika. Irta Gaal Mózes. 23. Planimetria, példatárral. Irta dr. Lévy Ede. 24. A római nemz. irod. törv. Irta Márton Jenő. 25. Német nyelvtan. Irta Albrecht János.

Megjelent a „Protestáns Pap“ című lap XX-ik évfolyamának 7-ik száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Ujkenyéri ima. Tóth Istvántól. — Egyházközségek háztartása. Lágler Sándortól. — A keresztyének kötelessége az imádkozás. Pásztor Mihálytól. — Folyó víz. Csulak Zsigmondtól. — „Mester, én utánnad megyek!“ Gulyás Benőtől. — Jellemképek a bibliából. — Aratási úrvacsorai beszéd. Fekets Sándortól. Boesor Lajostól. — Halotti ima. Gulyás Benőtől. — Törvények és rendeletek tára. Kund Sámuelától. — Irodalom. Tantó Jánostól. — Egyházi tiszti választások. — Papválasztások. — Halálozások.

A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 forinttal, negyedévre 1 frttal. — Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a XVII. évfolyamból azonban az 1., 2., 3-ik számok teljesen elfogytak.

A Nagy Képes Világtörténet című füzetes munkából, melyet a Franklin-Társulat és Révai-Testvérek adnak ki, a 34-ik füzet hagyta el a sajtót. Ez a görögök történetének, művészetének ismertetését folytatja és számos műemlék rajzát közli. A tizenkét kötetes nagy munka szerkesztője Marczali Henrik, a görögökről szóló kötet szerzője dr. Gyomlay Gyula akadémikus. Egy kötet ára diszes félbörkötésben 8 forint; füzetként is kapható 30 krajcárjával. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható minden hazai könyvkereskedés útján.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak** városunkban e hó 20-án tartandó közgyűlése iránt, mondhatni, országszerte a legélénkebb érdeklődés mutatkozik. Társlapjaink meleg hangon írnak róla s buzognak mellette. Különösen a Prot. Egyh. és Isk. Lap foglalkozik vele bővebben s azt óhajtja, hogy „*a debreceni gyűlés erkölcsi mozzanatokban és hatásokban gazdag s a nagyobb virágzás és igazi fellendülés kezdete legyen a társulat történetében.*“ Mi is szívesen hozzájárulunk e hó óhajtáshoz s még azt is hozzátesszük, hogy a minden ízében erőteljesnek és impozánsnak ígérkező közgyűlés ne csak a társaság történetében hagyjon feledhetetlen nyomokat, hanem erkölcsi hatása terjedjen ki s legyen munkás mindazokban, a kik a gyűlésben megjelennek, terjedjen ki Debrecen egész protestáns közönségére apostoli erővel, pünkösti tüzzel, sőt lássák meg mindenek itt Debrecenben, hogy a magyar protestánsok kezet fogva tudnak erősek, hatalmasok lenni; hogy a nemzeti nyelv és irodalom művelése által nemcsak felekezetök érdekeit mozdítják elő, hanem a szeretett hazának is javát és boldogságát munkálják. — A közgyűlésre itt Debrecenben serényen folynak az előkészületek. A nagy rendező bizottság s annak szűkebbkörű albizottságai

buzgón teljesítik feladatukat. Az elszállásoló bizottság elnöke, *Oláh Károly* városi tanácsnok, a fogadtatás érdekében meleg hangú felhívást bocsátott ki a város művelt közönségéhez. Kétségkívül mindenki tárt karokkal fogadja a vendégeket, kik hova-tovább nagyobb számmal jelentkeznek, úgy hogy nem csalódunk, ha a társaság eddigi közgyűlései közül már előre is ezt tartjuk a legnépesebbnek. Debrecen őseitől örökölt igaz vendégszeretettel és pompával várja a vendégeket, kik között a legelőkelőbb egyházi és világi főméltóságok is lesznek. Hozza Isten őket örvendező szívvvel az örvendezők közé!

— **Apró hírek.** *Debreceni főiskolánkban* az 1899/1900. iskolai év ünnepélyes megnyitása f. hó 11-én, reggeli 8 órakor, a főiskolai imateremben tartandó istenitisztelettel fog végbemenni. Istenitisztelet után *Csiky Lajos* akad. igazgató a díszteremben székfoglaló értekezést olvas. — *Dr. Horváth Ödön* eperjesi jogakadémiai dékánnak tanügyi, irodalmi s társadalmi téren kifejtett buzgó működését szép elismeréssel jutalmazta a koronás király, midőn őt királyi tanácsosi címmel ruházta fel. A derék férfiút, lapunk régi barátját s munkatársát ezt eme méltó kitüntetést, a mely az egész prot. jogakadémiai tanári kart is megtiszteli, — teljes megelégedéssel, őszinte örömmel fogadjuk s legjobb kívánataink kifejezésével kísérik.

— **Az egyházkerületi világi tanácsbírói hivatalra** beérkezett szavazatokat az e célra kinevezett bizottság Kiss Áron püspök és gróf Dégenfeld József egyházkerületi főgondnok elnökleite alatt f. évi szept. 1-5-ő napján bontotta fel, a következő eredménnyel: *dr. Farkas Antal* volt egyházkerületi főjegyző nyert 548 szavazatot; utána szavazatot kaptak még: Lubi Zsigmond 41, dr. Bacsoni Lajos 35, Medve Kálmán 18, dr. Bartha Béla 15, Szinay Gyula 8, dr. Hajnal István 6, Mezösi Béla 6, Csávás Lajos 5, Varga Sándor 4, Fényes Endre 4, dr. Nagy Lajos 4, Bernáth Elemér 3, Kőrödi Sándor 3, Földvári Sándor 3, s ezenkívül még 22 egyén 2, illetve 1 szavazatot. Az ekként általános nagy többséggel kerületi vil. tanácsbíróvá megválasztott *dr. Farkas Antal*, egyházi közeletünk derék veterán bajnokát, gyülekezeteink bizalmának emez impozáns megnyilatkozása alkalmából mi is örömmel üdvözljük s szívünkben kívánjuk, hogy gazdag tapasztalatainak és egyházas buzgalmának drága kincseit még nagyon sokáig kamatoztassa egyházunk javára.

— **A debreceni ev. ref. főgymnasiumba** f. hó 8-án fejeztettek be a beiratások. Felvétetett az I. osztály két szakaszába 136, a II. osztály két szakaszába 134, a III. osztály két szakaszába 122, a IV. osztály két szakaszába 89, az V. osztályba 74, a VI. osztályba 69, a VII. osztályba 76, a VIII. osztályba 66, összesen 766 növendék. Bár a IV. osztály kivételével minden osztályban meghaladja a felvett tanulók létszáma a törvényes számot, így is igen sok tanulót kellett visszatüsitani, különösen az I., V. és VII. osztályban. A r. kath. gymnasium V. osztályát már most megnyitották ugyan, de mint előrelátható volt, ennek főgymnasiumunk népességére semmi hatása nem lett, mint a hogy hiábavaló volt annak idején a debreceni reáliskola kiegészítéséhez fűzött reménykedés is. Nem is fog addig helyreállani a kívánatos normális állapot, míg a szükséges párhuzamos osztályok felállításáról nem gondoskodunk.

— **XIII. Leo pápa** f. év márciusában megerősítette a római főinquisitorok következő döntését: A haldokló eretnek kérését, ha saját lelkipásztorát kívánja, nem szabad teljesíteni, hanem az ápoló katolikus személyeknek passiv magatartást kell tanúsítaniok. Ez a határozat annyiban különös fontossága, a mennyiben elvi döntés jelentőségével bír. Itt többé nem egyes eseteivel van dolgunk ama türelmetlenségnek, a melyet haldokló protestánsok, katolikus kórházakban, különösen tisztán katolikus országokban, oly gyakran voltak kénytelenek elszenvedni, — hanem ezt az intoleranciát a kath. egyház legfőbb illetékes hatósága azon esetekben, a midőn nem-katolikusok katolikus ápolók kezei között töltik végóráikat, *elv és kötelesség gyanánt* állítja fel. Bármily szép összhangban van is ez a döntés mindezzel, a mit e tekintetben, római részről, már századok óta megszokhattunk, a humanismus álláspontjáról ez a rendszabály sajnálatos és elítélendő, mert kegyetlenségnek és barbárságnak kell minősítenünk azt, ha egy haldoklótól saját vallásának utolsó vigaszát megtagadják. Természetesen ezt az emberies felfogást a 19. század inquisíciója épűgy megveti, mint középkori elődje. De a fölháborodás minő viharja támadna az ultramontán sajtóban, ha — mutatis mutandis — protestáns részről alkalmaznának ilyenét rendszabályt. Ez az esemény is újabb bizonyosság reá, hogy Rómában bizonyos dolgokat nem tudnak feledni s hogy a római egyház a maga olthatatlan gyűlöletét a legutolsó protestánsal is éreztetni akarja véglegelhetéig.

— **A németországi evangélikus szövetség** ez évi közgyűlése, fennállása óta a XII-ik, október 9—12. napjain fog megtartatni Nürnbergben a következő programmal: október 9-én tanácskozás, este ismerkedési estély; okt. 10-én délelőtt tanácskozás, délután istenitisztelet a Lörinc-templomban, a hol Haupt hallei professzor prédikál, este nyilvános értekezés, a melyen Buchwald lipcei lelkész s Trümpelmann magdeburgi szuperintendens tartanak előadást, az első „Luther személyiségéről s annak a jelenre vonatkozó jelentőségéről“, az utóbbi „Istennek ujja a német nép történetében a reformáció óta“ cím alatt; harmadik felolvasás is lesz: „az ev. egyház jótékonyága“ cím alatt; okt. 11-én délelőtt konferenciák, majd a nyilvános nagygyűlés, a melyen gróf Wintzingerode Bodenstein mond megnyitó beszédet, erre üdvözlések következnek, azok után pedig előadás, még pedig dr. Bergertől, „Humanizmus vagy protestantizmus? Korunknak ez a lelkiismereti kérdése“ cím alatt. Gyűlés után ünnepi lakoma, este pedig zenei előadás, a melyen előadják a Hacenberg lelkész „Gusztáv Adolf“ című költeményére Bruch Miksa által szerzett oratoriumot. Okt. 12-én bevégző gyűlések.

— **Az angol állami egyházban lelkészhiány** kezd mutatkozni. A jelenség okait többnyire s méltán a lelkészek bizonytalan külső helyzetében keresik. A püspökök mellett, kiknek óriási jövedelmeik vannak (p. a canterburgi érseké 300,000, a londoni püspöké 200,000, a durhamié 150,000 márk; egy püspöknek legalacsonyabb fizetése 36,000 márk) s a többnyire szintén gazdagon javadalmazott főlelkészek (rectors és vicars) mellett ott találjuk a segédlelkészek (curates) nagy selegét, a kiknek nyomasztó függésök és sovány fizetésök dacára semmi biztos kilátásuk sincs állandó foglalkozásra és semmi jogigényök sincsen nyugdíjra. Ebből az állapotról a tehetséges és derék embereknek is nehéz kiemelkedniök, ha csak előlépésüket jó barátok nem támogatják. Ilyen körülmények közt nem esuda, ha anagán vagyonnal vagy befolyásos összeköttetésekkel nem

bíró fiatal emberek félnek reá lépni egy olyan élet-pályára, a mely részökre biztos existenciát nem nyújthat, sőt a hol elnyomorodás esetén a szegényház várakozik reájok. Hogy a bajon segítsenek, már egészen komolyan indítványozták a coelibatust, vagy a most sem igen magas tudományos követelmények leszállítását. Ezek ugyan nagyon aggályos orvosszerek, de azért a fizetési és előléptetési viszonyok alapos reformjára, noha ezek igazságtalanság dolgában páratlanok, úgy látszik senki sem gondol.

— **A hátralékok befizetésére** tisztelettel kérjük illető előfizetőinket, különösen azokat, **a kik még a múlt évről, sőt évekről sem tettek eleget kötelezettségöknek.** Egyszersmind kérjük a közeledő új negyedév alkalmával az előfizetések megújítását is.

x **Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.** Folyó évi augusztus hóban 1301 jutalékrész irattatott be és nász-jutalékok fejében 20.198 frt 93 kr fizettetett ki. 1899. jan. 1-től augusztus 31-ig beirt összes jutalékrészek száma 9202 és a kiüzettett nászjutalék összege 160,352 frt 85 kr. Debrecen és Hajdumegye vezérképviselője **Baum Miksa** Miklós-utca 11. szám.

TARTALOM - JEGYZÉK: Lelkész-özvegyek és árvák gondozása a múltban s a kegyeleti év tarthatatlansága szemben a változott viszonyokkal. Justus. — T á r c a: Egyetemi képzés és nemzeti jellem. Ifj. Zsoldos Benő. — Közéletünk: Arany-ünnep Szalortán. Egy jelenvolt. — A szatmári egyházmegye egyetemes lelkési értekezlete. Adelphos. — Levél a szerkesztőhöz. Lévai. — Eröss Lajos búcsúja Püspökladányból. B. Gy. — Könyvismertetés: Psychologiai tankönyv nevelők számára. Dr. Pallagi Gyula. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat segédlelkésszi állásra.

A **hajdu-böszörményi** ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy **segédlelkésszi állásra.**

Fizetés 1200 korona, évnegyedes részletekben előre fizetve az egyház pénztárából.

Kötelessége: minden második héten az isteni tisztelet végzése, az elemi-, ipar- és ismétlőiskolákban a confirmatio tanítása.

Pályázati határidő **1899 szept. 16-ik napja**, mely időig felszerelt kérvények az egyház elnökségéhez adandók be.

Állás 1899 október hó 1-én elfoglalandó.

Ifj. **Sóvágyó Gábor,**
főgondnok.

Bakóczy János,
lelkész-elnök.

Pályázat kántor-tanítói állásra.

A **sskúlyai** ref. kántor-tanítói állásra pályázat hirdettetik. Fizetés: 146 frt államségélyen kívül készpénzben, földben és termékekben 362 frt; más vallású növendékektől 50 frt mellékjövedelem. Oklevél kivántatik. Beküldési határidő **szept. 15.** Az állomás azonnal elfoglalandó.

Szkulya (u. p. Gättája, Temesmegye), 1899. szept. 5.

Nagy Bertalan,
ev. ref. lelkész.

Pályázat tanítói állomásra.

A *martinkai* ev. ref. leányegyház tanítói állására pályázatot hirdetek.

Fizetés: Lakás, 400 frt, melyből az egyház 160 frtot, az állam pedig 240 frt ad. Okleveles tanítónak az állam, igen természetesen, a korpótléket is megadja. Temetések alkalmával végzett functiókért (ének és beszéd) külön díjazás, énekért 50 kr, beszéd- és búcsúztatóért egy forint jár.

Kötelesség: 30 növendékből álló hat osztályú vegyes iskolát az egyházkerületi tanterv szerint tanítani, előkönyörgői s temetési dolgokat végezni, valamint az irodai munkákat is.

Pályázati határidő *f. évi szept. 30.*; szabályszerűen felszerelt (oklevéllel első sorban) folyamodványok hozzám küldendők.

János Zoltán,

h. sárszoni ev. ref. lelkész, a martinkai filia felügyelője.

Pályázat leánytanítói állásra.

A *békési* ev. ref. egyház az előléptetés folytán megüresedett IV-ik oszt. B) szakaszának leánytanítói állására pályázatot hirdet.

Javadalma: 425 frt készpénz, 100 frt lakbér, női kézimunka tanításért 50 frt, ötödéves korpótlék az állampénztárból.

Kellőleg felszerelt kérvények *szept. hó 15-ig* az ev. ref. iskolaszéki Elnökséghez küldendők.

Békés, 1899. aug. hó 31.

Bányai István,
presb. jegyző.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utcza 34. sz.

Van szerencsém a m. t. egyházi előljáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona és harmonium

építészeti műtermemet

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítek.

Továbbá régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

műorgona-építő.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimre figyelni tessék.